

ELOKUVAKIRJOJA RUOTSISTA

Långfilm i Sverige (1) 1910-1919. Fakta om 3472 långfilmer godkända för visning eller censurförhjudna i Sverige 1910-1919. Sammanställd av Bertil Wredlund och Rolf Lindfors. 324 sivua, kuvitettu. Proprius förlag Ab, Simrishamn 1991.

Filmärsboken 1990 av Bertil Wredlund. Samtliga filmer som premiärvisades på biograf och i tv 1990. 187 sivua, kuvitettu. Utgiven av Proprius förlag i samarbete med (Svenska) Filminstitutet, Malmö 1991.

Filmografisen kirjallisuuden julkaisijana Ruotsi on perinteisesti kulkenut enimmäkseen Suomen edellä niin ajallisesti, määrällisesti kuin laadullisestikin. Kansallisen perusteoksen *Svensk filmografin* ensimmäinen osa ilmestyi Ruotsissa jo 1977 ja koko sarja valmistui kaksitoista vuotta myöhemmin. Meillä Suomessa päästiin perustyössä liikkeelle vasta marraskuussa 1981 ja ensimmäisenä valmistunut osa ilmestyi keväällä 1989 ja toinen osa kaksi vuotta myöhemmin. Kolmas osa valmistui keväällä 1992, ja koko sarja valmistunee vasta noin kymmenen vuoden kuluttua.

Svensk filmografi tosin käsittää vain seitsemän osaa, yhteensä 4361 sivua, eikä se jatku 1970-luvun loppua pidemmälle. Suomalaisen teossarjan laajuus puolestaan tulee olemaan 10 osaa, yhteensä 6000 sivua, ja ajallinen jänneväli jatkuu 1990-luvun puoliväliin asti. Tutkijoiden kannalta olisi hyödyllistä, jos *Svensk filmografi* lähivuosina täydentyisi myös 1980-luvun niteellä.

Bertil Wredlundin ja Rolf Lindforsin toteuttama hakuteossarja *Långfilm i Sverige*, joka kattaa Ruot-

siissa tarkastetut pitkät elokuvat vuosikymmenittäin, rupesi puolestaan ilmestymään vuonna 1979. *Svensk filmografin* tapaan senkin toimitustyö alkoi sarjan keskeltä, 1950-luvusta. Aineiston keruu ja toimitustyö on ymmärrettävästi ollut sitä vaikeampaa, mitä kauemmas ajassa on menty taaksepäin. Perusmateriaalina ovat olleet Ruotsin elokuvatarkastamon luettelot, jotka alkavat syyskuusta 1911. Sitä varhaisemmat vuosia 1910 ja 1911 koskevat tiedot ovat peräisin ajankohdan sanomalehti-ilmoituksista ja ovat tietenkin enemmän tai vähemmän sattumanvaraisia. Tähän kirjasarjaan on luvassa vielä 1980-lukuakin käsittelevä nide, parhaassa tapauksessa jo ennen vuoden 1992 loppua.

Suomen kansallisfilmografian toimituskunnalle on *Långfilm i Sverige* -teossarjasta hyötyä ennen kaikkea siksi, että sen avulla voidaan pätevästi selvittää, mitä suomalaisia pitkiä elokuvia on aikojen kuluessa todella myyty Ruotsiin, ja samalla siirtyä näiltäkin osin perin epäluotettavasta perimätiedosta faktapohjalle. Niinpä voimme nyt pitää varmana, että ensimmäinen suomalainen näytelmäelokuva, joka saatiin kaupaksi Ruotsiin, oli Teuvo Puron ja Jussi Snellmanin ohjaama *Anna-Liisa* syyskuussa 1922.

Teossarjansa ensimmäisen osan lähetekirjeessä Rolf Lindfors ja Bertil Wredlund toteavat, että syyskuun 1. päivänä 1911 toimintansa aloittanut Statens Biografbyrå oli "världens första statliga filmcensur", maailman ensimmäinen valtiollinen elokuvatarkastamo. No, miten sen nyt ottaa - Suomessa elokuvien ennakkotarkastustoiminta alkoi Vladimir Markovin johtaman senaatin 15.12. 1910 antaman määräyksen mukaisesti jo helmikuun 1911 alusta, tosin paikallisten poliisiviranomaisten suoritmana kullakin paikkakunnalla erikseen. Koko maata sitoviksi tulivat Helsingissä tehdyt päätökset toukokuusta 1919, samalla kun tarkastaminen siirtyi erityisen Valtion Filmilautakunnan työksi. Sama helmikuun 3. päivänä 1911 aloitettu juokseva tarkastusnumerosarja jatkuu ulkomaisten elokuvien kohdalla yhä edelleenkin - vuoden 1992 päättyessä on 98.000:n raja jo ylittynyt. Kotimaisten elokuvien osalta sen sijaan aloitettiin meillä vuoden 1933 alussa uudelleen ykkösestä.

Långfilm i Sverigen kaltaista hakuteossarjaa on suunniteltu myös meillä Suomessa - tamperelainen Jouko Hanhinen on jo vuosikaudet askarrellut oma-toimisesti projektin parissa. Hanhisen keräämä aineisto olisi jo osittain valmista julkaistavaksi, mutta ainakin toistaiseksi tekijä on valitettavasti joutunut turhaan haikailemaan SEA:n, SES:n ja VAPK:in julkaisualttiuden perään.

Elokuvan vuosikirja on meillä Suomessa ilmestynyt jo vuodesta 1955 lähtien, mutta katkelmallisesti: perinne oli keskeytyksissä vuodet 1963-67 ja uudelleen 1985-87. Uusimuotoinen ja monipuolinen *Elävän kuvan vuosikirja* on ilmestynyt vuodesta

Kirjo •

1988 alkaen. Toimittajat ja toimituskunta ovat vuosien varrella vaihtuneet useasti - vetojuhtina ovat olleet mm. Aito Mäkinen, Raimo Silius, Olli Tuomola, Matti Apunen, Erkki Huhtamo ja Martti Lahti.

Ruotsissa on Bertil Wredlund kerännyt tietoja vuotuisista pitkien elokuvien ensi-illoista esityskauden 1.7.1961 alusta lähtien - *Filmårsbokenin* nimen ja painoasun tämä faktatietous sai vuonna 1967. Teossarjan tuorein, 21. nide *Filmårsboken 1990* on kokenut sisällöllisen uudistumisen ja laajentumisen. Kuva-aineistoa on lisätty ja samalla siroteltu eri puolille kirjaa. Uusina osastoina on liitetty mukaan valikoima vuoden 1990 festivaalien palkintoelokuvista sekä elokuvapalkinnoista Ruotsissa, luettelo Ruotsissa vuonna 1990 ilmestyneistä elokuvalehdistä sekä elokuvakirjallisuudesta ynnä

vuoden 1990 vainajat. Varsinainen artikkeliosa puuttuu yhä edelleenkin, ja tässä suhteessa Suomi on Ruotsiin nähden ollut kerrankin edelläkävijä.

Filmårsboken 1990:stä käy ilmi, että vuoden mitaan nähtiin Ruotsin elokuvateattereissa vain kaksi suomalaista elokuvaa, ja niissä kummassakin oli Ruotsin elokuvainstituutti osatuottajana: Aki Kaurismäen elokuvat *Tulitikkutehtaan tyttö* sekä *I Hired a Contract Killer*. Televisiossa nähtiin ensiesityksenä Veikko Itkosen ohjaamat vanhat mustavalkoelokuvat *Leena* (1955) ja *Vaarallista vapautta* (1962), sekä lisäksi Televisioteatterin ja TV-2:n tuottamat *Annan ja Vasilin rakkaus* (1987, Veikko Kerttula) ja *Seitsemän veljestä* (1989, Jouko Turkka).

Kari Uusitalo